

נושא העבודה

איכות הסביבה

תאריך: ינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית:

הנושא שבחרתי לחקור הוא איכות הסביבה, כיצד הוא מתחבר עם המשפט העברי והמשפט הישראלי.

בעולם בכלל, ובארץ ישראל בפרט, עלתה מאוד המודעות לכל נושא הגנה ושמירה על הסביבה במרחב התקשורתי, הציבורי והפוליטי. לכן נושא זה משך את תשומת ליבי ואת התעניינותי בו.

כיום במדינתנו ישנם מפגעים סביבתיים רבים כמו: זיהום אוויר, זיהום מים, פסולת, נזקי קרינה וכדומה.

לקראת הכנת העבודה התחלתי לאסוף חומרים על מנת להבין יותר לעומק את המשמעות של הבעיות הסביבתיות שבהם אנו נתקלים וכיצד בעיות אלו פוגעות בי באופן אישי.

לכן, בחרתי לעסוק בעבודתי בנושא המרתק הזה אשר מעסיק אותנו רבות בחיי היום יום וגורם לנו לרצות להיות אזרחים טובים יותר במדינתנו.

תוכן העניינים

3.....	מבוא
4.....	פרק ראשון - זיהום מים

4.....	במשפט העברי
6.....	משפט ישראלי
8.....	השוואה
9.....	פרק 2- מטרדי רעש
10.....	משפט ישראלי
11.....	השוואה
12.....	פרק שלישי - החי והצומח
12.....	משפט עברי
14.....	משפט ישראלי
15.....	השוואה
16.....	סיכום
18.....	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

נושא איכות הסביבה הינו נושא רחב מאוד המתקשר ליחסי הגומלין בין אדם לסביבתו הטבעית, או זו שנוצרה על ידו.

בתורה ובהלכה הטבע מתואר כמקור החיים של האדם, הוא מספק לנו מזון ומשאבים באמצעותם אנו שורדים ולכן חלה עלינו החובה לשמור על הטבע ולהימנע מלגרום לו הרס.

בעבודתי דנתי בהרחבה במספר סוגיות ישירות ועקיפות העוסקות ביחסים של האדם עם סביבתו, המשמעות שלהן והדרכים למזעור ההשפעות השליליות.

ככל שהולכת וגדלה אוכלוסיית העולם ורמת החיים כך גדל קצב הניצול של משאבי טבע.
הסוגיה שעולה מנושא זה היא האם אותם חוקים שנחקקו בעבר **במשפט העברי** ואשר
נחקקים גם כיום **במשפט הישראלי** מצליחים למזער באמת את המפגעים הסביבתיים?
על מנת לענות על כך נאלצתי לגשת לחומרים מהעבר הרחוק כמו התנ"ך ולפתרונות שנתנו
החכמים למטרדים הסביבתיים, ולחומרים עדכניים שנחקקו תחת דרישותיהם של משרד
הבריאות ומשרד לאיכות הסביבה.

פרק ראשון - זיהום מים

במשפט העברי

במשפט העברי קיימות מספר קביעות בנושא זיהום ואספקת המים. המים הם קניין ציבורי
ואין עליהם בעלות.

חז"ל קבעו "אם אין מים אין חיים".¹ למים יש חשיבות רבה ולכן ישנם דינים ברורים, זכויות וחובות לחברה בעניין המים. בעקבות כך שהמים הם מצרך הכרחי, בהלכה נקבע שיש להיזהר משימוש במים מזוהמים או ממים שיש בהם חשש לזיהום. הרמב"ם² עסק בסוגיה זו וקבע שאין לשתות ממים פתוחים מחשש שמא יהיו בהם זוחלים ארסיים. גם בתלמוד נמצא איסור לשתות ממים מוגלים, מהחשש ששתה מהם נחש או בעל חיים אחר שהטיל ארס במים.³

רבי יהודה החסיד דיבר על ההיבטים התברואתיים של זיהום המים במקומות רחצה כמו על ידי אדם חולה שעלול לזהם את המים.⁴

התוספתא⁵ מתירה לאדם לרחוץ במקומות רחצה המיועדים לרבים, אך אוסרת על מי שידיו או רגליו מלוכלכות להתרחץ במקומות אלו, משום שבכך הוא מזהם את המים. בתוספתא יש הבחנה בין מאגרי מים לרחצה לבין מאגרים לשתיה, במאגרי מים לשתיה אין לרחוץ את הגוף גם אם הוא נקי משום שיש להקפיד בהם על רמת ניקיון גבוהה יותר.

במסכת עבודה זרה דובר על כך שאין לעשות שימוש במים חשודים.⁶

הרא"ש טען שיש להרחיק מתקן מים פגומים ממקור מים טובים.⁷

¹ ירושלמי הוריות, פרק ג, הלכה ה'.

² שולחן ערוך, בבא מציעא, דף ק"ח, ע"א.

³ ר' עבודה זרה דף ל', א'-ב' ואנציקלופדיה תלמודית, ערך גלוי

⁴ ספר חסידים מהדורת הרב מרגליות, סימן תרע"ג.

⁵ תוספתא בבא מציעא יא, לא.

⁶ ר' עבודה זרה דף ל', ע"ב.

⁷ שו"ת הרא"ש כלל קח, סימן י"י.

משפט ישראלי

המשפט הישראלי עוסק בנושא זיהום הים ומי תהום. בדין הישראלי קיים מגוון רב של דרכים להילחם בזיהום מים על די הליכים משפטיים. האיסור הבסיסי לזיהום מים מצוי בהוראות חוק המים.⁸

המזהמים הגדולים ביותר בארץ ישראל הם הרשויות המקומיות והמפעלים התעשייתיים.

בשנת 1974 נערכה במונקו פגישה בדבר זיהום הים ובה נקבע כי הבעיה המרכזית היא זיהום המים מימי החופים בים התיכון. בשנת 1976 נחתמה אמנת ברצלונה⁹ שנקראת גם אמנה להגנת הים התיכון מפני זיהום.

האמנה מחייבת את המדינות החברות בה לנקוט באמצעים הדרושים כדי לצמצם את זיהום הים ולהגן על הסביבה הימית.

בפס"ד¹⁰ אושרה תובענה ייצוגית בגין זיהום מי הים בעיר הרצליה וסגירת חופי הרחצה, עקב תקלה שאירעה במכון לטיהור שפכים. בפס"ד זה נקבע שעל מנת לזכות לסביבה ראויה יש לכך מחיר, וחברה המעוניינת שחבריה יחיו בסביבה ראויה צריכה לשאת במחיר זה של סגירת חופי הרחצה.

בעקבות אמנת ברצלונה, נחקקו בישראל חוקים למניעת זיהום הים התיכון כמו: פקודת מניעת זיהום הים בשמן¹¹, החוק למניעת זיהום הים¹² והחוק למניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים¹³. בתקנות המים¹⁴ נקבעו תקנות שאמורות למנוע דליפה ממערכות הולכת שפכים כדי להגן על מקורות המים ולמנוע מפגעים סביבתיים. זיהום מי התהום ידוע כי לרוב הוא מתרחש באמצעות זיהום האדמה. בפס"ד¹⁵ נקבע כי מהגדרתו הרחבה של המונח "זיהום מים" והאיסור על הזרמת/ הנחת חומר זר בקרבת מקור מים ניתן ללמוד כי גם ללא הוכחת

⁸ חוק המים, תשי"ט-1059.

⁹ אמנה לשמירת הים התיכון בפני זיהום, 1976.

¹⁰ ת"צ 29117-03-13 יעקובוביץ נ' מי הרצליה בע"מ.

¹¹ פקודת מניעת זיהומי הים בשמן [נוסח חדש], התשי"ם-1980.

¹² החוק למניעת זיהום הים [הטלת פסולת], התשמ"ג-1983.

¹³ החוק למניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, תשמ"ח-1988.

¹⁴ תקנות המים (מניעת זיהום מים) (מערכת להולכת שפכים), התשי"ב-2011.

¹⁵ ע"פ 408/09 הסוללים קבוצת נ' המשרד להגנת הסביבה.

הרכבו הכימי של הנוזל שזרם אל הנחל הוא עדיין מכיל פסולת תעשייתית רבה ולכן ניתן לקבוע כי מדובר בחומר שעלול לזהם את מקור המים.

גם בצה"ל ישנה מודעות רבה לכל נושא זיהום המים כחלק משמירה על איכות הסביבה.

במאמר שנכתב בנושא האם ראוי כי פקודת זיהום מי ים בשמן תחול על צה"ל¹⁶ נאמר כי קימות התנגשויות בין אינטרסים שונים, האינטרס להגן על הסביבה אל מול האינטרס של המדינות לחשוב על ביטחונן הקיומי בעולם רווי מלחמות. מצד אחד צבאות המדינות הינם גורמים מזהמים משמעותיים אך מצד שני הם אלו שאחראיים על ביטחונם ולכן יש צורך למצוא פתרון ביניים.

בפס"ד¹⁷ נקבע שיש להתייחס בחומרה רבה לעבירות הפוגעות בסביבה בשל הסכנה לבריאות הציבור יש להחמיר בענישה למען יראו ויראו.

¹⁶ דורית טליתמן, "השמן וצה"ל- האם מן הראוי כי פקודת זיהום מי ים בשמן, תש"ם-1980 תחול על צהל?"
¹⁷ ת"פ 36573-12-10 מ"י נ' תמם.

השוואה

הדמיון בין המשפט העברי למשפט הישראלי הוא שזיהום המים הוא נושא שהעסיק את עם ישראל עוד מימים עברו ואכן מעסיק גם כיום. המים ושמירה עליהם תמיד היו חשובים כיוון שבלי מים אין חיים ולכן יש משמעות רבה לטיפול מקורות מים ולמניעת זיהום.

השוני בין המשפט העברי למשפט הישראלי הוא שהמשפט הישראלי משתנה והתפתח בעקבות הטכנולוגיה שמתפתחת, התעשייה, ואורח החיים המודרני.

כיום ישנם מטרדים קשים ביותר אשר לא היו קיימים בעבר ואשר משפיעים על זיהום המים בעקבות הטכנולוגיה והתעשייה שהתפתחה.

כיום כולנו מחויבים לשלם על המים ועל מימון מציאת מקורות מים חדשים.

בנוסף במשפט הישראלי ישנם הרבה יותר תקנות וחוקים שלא היו קיימים בעבר ונוספו עם השנים על מנת להגן על זיהום המים אל מול העולם שהולך ומתפתח.

פרק 2- מטרדי רעש

משפט עברי:

כאשר הרעש עובר מעל רמה מסוימת הוא נחשב לזיהום סביבתי. עוד בימי קדם עסקו חכמינו במטרד זה.

רבי יצחק בר ששת טען שיש להרחיק אדם חולה ו רגיש ממקור רעש גם אם הדבר פוגע בפרנסתו של האדם.¹⁸ במשפט העברי נקבע בנוסף, שאין אפשרות להרחיק אדם מלעסוק במלאכה בביתו אלא אם ישנו אזור תעשייה קרוב לביתו.¹⁹

ניתן להסביר זאת ע"י כך שאדם שעובד בביתו עם פטיש או כל חפץ הגורם לרעש עושה זאת למחייתו ולפרנסתו, אך אם ישנו אזור מסחרי קרוב על האדם להעביר את מלאכתו לאזור התעשייה בכדי למנוע את מטרד הרעש.

לעומת זאת בעניין הרעש של ילדים אשר לומדים תורה ישנה הסכמה גורפת שעל עניין זה אין לאנשים זכות להתלונן על רעש.

במשפט העברי הרמב"ם ציין בעיתיות במקרה שהרעש גורם מטרד לאנשים אשר עוסקים בעבודה רוחנית. במידה וקיים גורם חיצוני אשר מהווה מטרד לחרם אשר עוסק בלימוד תורה ועוסק בקידוש השם החכמים נהגון לפסול את פעילותו.²⁰

לדוגמא בית מטבחים שהיה מוצב ליד ביתו של חרם אשר עיקר עיסוקיו ביב לימוד תורה, בית המטבחים גרם למפגע רעש ולכן החליטו החכמים לסגור את בית המטבחים.

¹⁸ שו"ת הריב"ש, סימן קצו.
¹⁹ מסכת בבא בתרא, פרק ב', משנה ג'.
²⁰ מסכת בבא בתרא, פרק ב'.

משפט ישראלי

הרעש עלול לגרום לפגיעה בחיים ובאיכות החיים של תושבי המקום, כמו: קרע בעור התוף, בעיות שמיעה ואפילו לתופעות כמו הפרעות במערכת העיכול, מערכת הצבים, בעיות נפשיות וכו'. במדינת ישראל נחקק החוק – למניעת מפגעים²¹ חוק זה קובע שאסור לגרום לרעש חזק ובלתי סביר שמפריע או שעלול להפריע לנמצאים בקרבת המקום. הוחלט שרעש שעולה על 5 דציבלים זהו רעש שעלול לגרום למפגע או למטרד. בעקבות חוק זה נתקנו תקנות כמו: תקנות למניעת מפגעים²², תקנות למניעת רעש²³, צו סד"פ – עבירות קנס למניעת רעש²⁴ וכו'.

תקנות אלו נועדו לצמצם את מפגעי הרעש באזורי מגורים ובכך לשפר את איכות חייהם.

בין השאר נקבעו מהו רעש בלתי סביר, כיצד למדוד אותו. בנוסף נקבעו בתקנות אלו איסורים, חלק מהם מוחלטים וחלק בשעות מסוימות לביצוע מעשים העלולים לגרום למפגע רעש. בפס"ד שעסק במניעת מפגעים ובעבירה פלילית של גרימת רעש בלתי סביר ע"י תחנת הכוח.²⁵ נקבע שהראיות שעליהם הסתמכו התובעים הם ראיות של שמיעת אדם בלבד ולא ע"י מכשירי מדידה כמו שנקבע בחוק והיה עליהם לפעול ע"פ החוק²⁶.

פס"ד נוסף העוסק במטרד הרעש הוא פס"ד נגד עיריית תל אביב,²⁷ נקבע שלעיריית תל אביב קיימות סמכויות נרחבות לאכיפת תנאי היתר בניה ולהתמודדות עם מטרדי הרעש. על עיריית ת"א מוטלת החובה להפעיל שיקול דעת וביהמ"ש איננו יכול להפעיל שיקול דעת במקומם.

²¹ החוק למניעת נפגעים, התשכ"א-1961.

²² תקנות למניעת מפגעים {רעש בלתי סביר}, התש"ן – 1990.

²³ תקנות למניעת מפגעים {מניעת רעש}, התשנ"ג – 1992.

²⁴ צו סדר דין פלילי {עבירות קנס-מניעת רעש}, התשי"ס-2000.

²⁵ ע"פ 1622/82 נ' חברת החשמל לישראל בע"מ, תשי"מ [2] 221.

²⁶ רעש בלתי סביר, תשלי"ז-1977.

²⁷ עת"מ 27704-12-13 גברונסקי נ' עיריית תל אביב.

השוואה

נזקי הרעש גורמים לבזבוז אנרגיה אדיר ולכן בישראל מנסים להתמודד עם בעיה זו.

גם בעבר ניסו להתמודד עם נזקי הרעש, אך כמובן שביימנו הטכנולוגיה עוזרת לזה יותר.

לגבי נושא זה ניתן לראות שנוקי הרעש תמיד הפריעו לבני האדם בעיקר בנושא פרנסה ומסחר. אי אפשר להתעלם מהעובדה שהאוכלוסייה בישראל התרבתה ולכן היום הרעש הוא גדול יותר ומטריד יותר.

עיקר הרעש הרש הוא מבני האדם והמכונות בתעשייה. היום התעשייה מפותחת יותר, ישנם יותר מפעלים ויותר מכשירי עבודה, אך מנגד מנסים לבנות מכשירים שלא יגרמו לרעש טורדני ויהיו שקטים, באמצעות הטכנולוגיה של היום זה יותר קל.

נושא התחבורה הוא גורם נוסף לבעיית נזקי הרעש במדינתנו.

ישנם כלי רכב רבים, אוטובוסים, משאיות, מטוסים אשר גורמים לציבור שגר בסמוך לכבישים/שדות תעופה לאי שקט. בעקבות כך יצרו במדינה חוקים רבים שמנסים לאכוף את מטרד הרעש דרך קנסות והטלת עונשים. בעבר לא היה את התחבורה של היום ולכן מבחינה זאת זוהי בעיה שרלוונטית לימנו כיום.

פרק שלישי - החי והצומח

משפט עברי

"כי האדם עץ השדה"²⁸, זהו משפט אשר מוכר לנו מאוד. ניתן למצוא קווי דמיון רבים בין צמיחת לבין אדם.

בספר בראשית²⁹ נכתב שהקב"ה נתן לאדם את יצירתו המושלמת-העולם. הקב"ה נתן לאדם את האחריות לשמור על העולם /טבע.

בספר דברים³⁰ יש הרחבה על נושא זה של השחתת אילנות בזמן מלחמה.

בזמן זה, האויב מחריב ומשחית את כל הטבע בלי התחשבות בסביבה.

בעבר אחת מהטקטיקות בזמן לחימה הייתה שריפת העיר והשאת אדמה חרוסה.

רש"י הסביר את הביטוי הנ"ל "כי העץ הוא כמו האדם הנלחם בכובש?" "העץ הוא ניטרלי בלחימה איננו מזיק לאחד מן הצדדים ולכן יש למגר את אנשי העיר ולא את העצים.

מכאן ניתן להסיק שההבדל בין האדם לעץ מחייב אי פגיעה בעצים משום שהאדם הוא אויב של הכובש ולא של העץ.

לדעת רבי אברהם אבן עזרא תפקידו של העץ הוא דווקא האכלת בני האדם ומקור חיותו, ומסיבה זו יש להגן עליו.

הרמב"ן מתאר כי ה' לא התכוון שלאדם יש את הזכות לשלוט בעולם ולהשתמש בו כרצונו, אלא, הוא התכוון למסור את הסמכות על העולם לבני האדם להנאתם ולשמירה עליו.

בנוסף הרמב"ן הסביר את הדמיון בין האדם לעץ "וטעם כי האדם הוא עץ השדה כי כמו נפש הוא חובל" לדעתו הפגיעה בעץ שווה לפגיעה בבני האדם. אך על האדם הנלחם³¹ באויבו לדעת שהפגיעה בצומח שוות ערך לפגיעה בבני אדם.

²⁸ דברים כ', י"ט.
²⁹ בראשית א', ל"א.
³⁰ דברים כ', כ"י.
³¹ דברים כ', פרק כ"י.

חז"ל תיארו את תהליך כריתת העצים כתהליך הכרוך בכאב. "בשעה שכורתים את האילן שעושים פרי, קולו הולך מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע" כלומר בניגוד לכך

"שכאב זהו רגש אנושי, זה מתייחס גם לעץ שכואב לו אך אינו יכול להביע את רגשותיו"³²

בנוסף לעצים, ישם גם בעלי חיים שקיימים בטבע ואסור לפגוע בהם, זהו איסור מהתורה. יש להציל כל בעל חיים מצער ומהפקר אפילו של נוכרי.³³

רבי יהודה הנשיא לא ריחם על עגל אשר היה מיועד לשחיטה ובעקבות זאת קיבל ייסורים מן השמים. ייסורים אלה חלפו רק כאשר רבי יהודה הנשיא למד לכבד ולרחם על בעלי החיים.³⁴

במשפט העברי היו קיימים מספר מצוות המונעות את צערם של בעלי החיים כמו: איבר מן החי- איסור לתלוש איבר מבעל חיים בעודו בחיים³⁵. פריקה, לעזור בפריקת משא מעל הבהמה אפילו בשבת³⁶. שילוח הקן, איסור לקחת ביצי הציפור או אפרוחיה לפני הברחת האם. יש לשלח את האם ורק לאחר מכן לקחת את הביצים או הגוזלים³⁷. שחיתה, מותרת מן הצוואר בלבד ובכך השחיטה מהווה מיתה קלה ועל סכין השחיטה להיות חד וחלק.³⁸ ניתן למצוא עוד איסורים וחובות כלפי בעלי החיים במשפט העברי ובכך ניתן לראות את החשיבות הרבה בהגנת החי.

למרות האיסור "בל תשחית" בהלכה³⁹ נקבע שאם קיים בחי צורך לבני אדם זה מקום עליון. צרכי האדם עומדים בראש סולם העדיפויות.⁴⁰

³² דרבי אליעזר, פרק י' ל"ד.

³³ שולחן ערוך, קצור, סימן קצ"א, סעיף א'.

³⁴ מסכת בבא מציעא, דף פ"ה ע"א.

³⁵ ספר בראשית, פרק א', פסוק כ"ט.

³⁶ ספר שמות, פרק כ"ג, פסוק ה'.

³⁷ ספר דברים, פרק כ"ב, פסוק ו'.

³⁸ ספר החינוך, מצווה תנ"א.

³⁹ שולחן ערוך, חושן משפט, סימן ערב, סעיף ט' ברמ"א, ראה בבא מציעא דף ל"ב, ע"ב.

⁴⁰ שולחן ערוך, קצור, סימן קצ"א, סעיף א'.

משפט ישראלי

רובנו ממכירים בחשיבות העצומה של העצים בעולמנו אך למרות זאת ישנם אנשים שלא מהססים לכרות עצים מכל מיני סיבות שנראות זניחות לעומת המעשה הנוראי של כריתת עצים. מדינת ישראל חוקקה חוקים שמנסים למנוע זאת.

כריתת עצים מהווה עבירה פלילית ובלתי חוקית – העובר עליה דינו מאסר וקנס.

חוק פקודת היערות⁴¹ – מגן על כל עץ בוגר בישראל ללא כל סיווג.

עד לשנת 2008 חוק זה הגן רק על עצים שנכללו תחת רשימת האילנות המוגנים. ישנם פגיעות נוספות מעבר לכריתת עצים כמו השחתתם, גרימת נזק לעץ וכמובן שגם מקרים אלו מהווים עבירה פלילית. גורם הממונה על האישורים לכריתת עצים בישראל הינו קק"ל, על מנת לקבל היתר לכריתת עצים יש צורך בסיבה מוצדקת⁴².

ביימנו קימת גם חקיקה שמגנה על בעלי החיים "חוק צער בעלי חיים" החוק מסדיר את נושא הניסויים בבעלי חיים⁴³. חלק מן האיסורים המצויים בחוק:

איסור התעללות- לא יענה אדם בעל חיים, לא יתאכזר אליו ולא יתעלל בו בדרך כלשהי.

איסור נטישה של בעל חיים-לא ייטוש בעלים של בעל חיים, או אדם שבעל חיים נמצא ברשותו או באחריותו.

איסור העבדת בלי חיים-לא יעביד אדם בעל חיים שאינו מסוגל לעבוד עקב מצבו הגופני.

בפסה"ד מדינת ישראל נ' אברגיל⁴⁴ הוגש כתב אישום בו מיוחסת לנאשם עבירה של עקירת עצים ללא היתר.

לפני כשנתיים הייתה שריפת יער גדולה בהר הכרמל בה נגרם נזק רב לטבע, נפגעו בעלי חיים ונשרפו למעלה מארבעה מיליון עצים.

⁴¹ פקודת היערות, חא"י, פרק ס"א, פק' 5, 1926.

⁴² פקודת היערות, חא"י, פרק ס"א, פק' 5, 1926.

⁴³ חוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים), התשנ"ד-1994.

⁴⁴ ת"פ 1490/12 מדינת ישראל נ' אברגיל.

השוואה

במשפט העברי ובמשפט הישראלי ישנה התייחסות לחי ולצומח בטבע.

המשפט הישראלי בחלקו מתבסס על המשפט העברי, ובחלקו מתעלם מן מה שקבעו חכמינו. ניתן לראות כי במשפט העברי ישנה התייחסות רבה יותר לנושא בעלי החיים והצומח והגישה בה מחמירה יותר. ואילו במשפט הישראלי ישנה הגנה פחותה.

החוק בישראל מעניק הגנה לבעלי חיים ולצמחים מסוימים אך אין כל איסור לצוד בע"ח שאין להם הגנה ולפגוע בצמחים שאינם נחשבים מוגנים בייחוד אם הם נמצאים באוד רשות הכלל. נושא כריתת העצים גם הוא בעל הגנה נמוכה יותר בימנו, בעבר היו חוקים מוגדרים מאוד ונוקשים.

הדמיון בין המשפט העברי למשפט הישראלי בפרק זה הוא למעשה שבשניהם ישנו איסור שריפת עצים. בזמן מלחמה ישנו היתר רק אם זה הכרחי לצורך תקיפה והגנה, אך אם קיימת פגיעה בצומח ללא כל סיבה מוצדקת זהו איסור חמור.

לסיכום הפרק ניתן לראות שבחוק הכללי אין עונש שווה על עבירות שונות, כך גם במשפט העברי ישנה התייחסות שונה לעבירת שונות.

סיכום

בעבר, נורמות התנהגות וחוקים קדומים התייחסו לבעיות איכות הסביבה הן מבחינת רמת הזיהום והן מבחינת השפעתו על האדם.

כבר בעבר ברחוק בני האדם נתנו יחס וחשיבות רבה לנושא זה של שמירה והגנה על הסביבה. איכות הסביבה במשפט הישראלי, בשונה ממדינות אחרות, מושפע מהמשפט העברי, מתקופות שונות ע"י אנשים שונים. בשונה ממדינות אחרות שמושפעות מהמשפט הקונטיננטלי או מהמשפט המקובל.

במהלך הכנת העבודה, שמתי לב כי במדינת ישראל אין הגדרה של איכות הסביבה אפילו בחוק ראשי אחד, בניגוד למדינות אחרות בעולם כמו אנגליה.

חוקים בנושא איכות הסביבה נותרו מפוזרים לטיפוליהם של המשרדים הרבים הקיימים במדינה, כששיקולי איכות הסביבה אינם בהכרח בראש מעיניהם.

בנוסף, בישראל לא קיים בית דין לענייני איכות הסביבה כחלק מהרשות השופטת כמו במדינות אחרות. לדוגמא בתי משפט לסביבה בניו זילנד, שבדיה, אירלנד וכדומה.

מבחינה סביבתית ניו זילנד נתפסת כמדינה שהשמירה על איכות הסביבה בה היא בעדיפות ראשונה. בהשוואה של ישראל מול ניו זילנד, אחד הדברים הבולטים הוא נושא הניקיון- לעומת ניו זילנד, ישראל היא פשוט מדינה מזוהמת.

לצורך התמודדות עם בעיות הסביבתיות קמו בארץ גופים שונים, וועדות מנהליות הדנות באופן ישיר ועקיף בנושא איכות הסביבה.

בעולם המודרני ישנה חשיבות רבה מאוד לכל נושא איכות הסביבה. באו"ם הקימו ארגון מיוחד העוסק בנושא איכות הסביבה ופיתוח בר קיימא, ברמה בינלאומית ומקומית. (ארגון United Nations Environment Programme-UNEP). הארגון יזם את יום איכות הסביבה העולמי (5.6), במסגרת יום זה הקהילה הבינלאומית מבצעת שלל פעולות סביבתיות חיוביות בעולם במטרה לעלות את המודעות והחשיבות של שמירה על איכות הסביבה.

בנוסף קיים ארגון בינלאומי, ללא מטרות רווח שמטרתו לחשוף בעיות סביבתיות ברחבי העולם, להתריע עליהן ולחפש פתרונות יצירתיים להבטחת סביבה בריאה. הארגון נקרא Green Peace.

בנוסף לארגונים אלו קיימים עוד ארגונים שונים ברחבי העולם ובארץ ישראל כמו: אתר בדידות, החברה להגנת הטבע, הקרן הקיימת לישראל, הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים.

בעבודה זו הצגתי את הפער שבין המשפט העברי למשפט הישראלי, לעיתים מצאתי דמיון רב בין השניים ולעיתים הבחנתי בהבדלים שביניהם. במהלך העבודה נתקלתי בחוקים שאינני ידעתי כלל על קיומן, ובארגונים שונים שתורמים לשמירה והגנה על איכות הסביבה. יש להניח כי במרוץ הזמן עוד יחקקו חוקים חדשים, המודעות תגבר בקרב בני האדם וזה מה שיגרום לנו כאזרחים במדינת ישראל להבטיח את בריאותנו ועתידנו.

עבודה זו הרחיבה והעצימה את המודעות שלי לגבי נושא זה, ולמדתי המון מהעבודה על הסביבה והיחס שהסביבה מקבלת.

רשימה ביבליוגרפית

חקיקה

- תקנות למניעת מפגעים [מניעת רעש], התשנ"ג-1922.
פקודת היערות, חא"י, פרק ס"א, פק' 5, 1926.
חוק המים, תשי"ט-1959.
החוק למניעת נפגעים, התשכ"א-1961.
אמנה לשמירת הים התיכון בפני זיהום, 1976.
רעש בלתי סביר, תשל"ז-1977.
פקודת מניעת זיהומי הים בשמן [נוסח חדש], התש"ם-1980.
החוק למניעת זיהום הים [הטלת פסולת], התשמ"ג-1983.
החוק למניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, תשמ"ח-1988.
תקנות למניעת מפגעים [רעש בלתי סביר], התש"ן-1990.
חוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי החיים), התשנ"ד-1994.
צו סדר דין פלילי [עבירות קנס מניעת רעש], התש"ס-2000.
תקנות המים (מניעת זיהום מים) (מערכת להולכת שפכים), התש"ב-2011.

פסיקה

- ת"צ 29117-03-13 יעקובוביץ נ' מי הרצליה בע"מ.
ע"פ 408/09 הסוללים קבוצת נ' המשרד להגנת הסביבה.
ת"פ 36573-12-10 מ"י נ' תמם.
ע"פ 1622/82 נ' חברת החשמל לישראל בע"מ, תש"מ [2] 221.
עת"מ 27704-12-13 גברונסקי נ' עיריית תל אביב.
ת"פ 1490/12 מדינת ישראל נ' אברגיל.

ספרות מחקר

מאמרים

- דורית טליתמן, "השמן וצה"ל- האם מן הראוי כי פקודת זיהום מי ים בשמן, תש"ם-1980 תחול על צהל?"

משפט עברי

ספרות פסיקה

ירושלמי הוריות, פרק ג', הלכה ה'.
שולחן ערוך, בבא מציעא, דף ק"ח, ע"א.
ספר חסידים מהדורת הרב מרגליות, סימן תרע"ג.
תוספתא, בבא מציעא, דף ק"ח, ע"א.
ר' עבודה זרה, דף ל', ע"ב.
מסכת בבא בתרא פרק ב', משנה ג'.
שולחן ערוך, קצור, סימן קצ"א, סעיף א'.
מסכת בבא מציעא, דף פ"ה, ע"א.
שולחן ערוך, חושן משפט, סימן ערב, סעיף ט' ברמ"א, ראה בבא מציעא דף ל"ב, ע"ב.
שולחן ערוך, קצור, סימן קצ"א, סעיף א'.

ספרות השו"ת

שו"ת הרא"ש כלל קח, סימן י'.
שו"ת הריב"ש, סימן קצו.

מקורות ראשוניים

דברים כ', י"ט.
בראשית א', ל"א.
בראשית כ', כ'.
דברים כ', פרק כ'.
ספר בראשית, פרק א' פסוק כ"ט.
ספר שמות, פרק כ"ג, פסוק ה'.
ספר דברים, פרק כ"ב, פסוק ו'.

ספרים

ר' עבודה זרה, דף ל', אי-ב' ואנציקלופדיה תלמודית, ערך גלוי.
דרבי אליעזר, פרק י', ל"ד.
ספר החינוך, מצווה תנ"א.